

Jarosław Kinal

<https://orcid.org/0000-0002-2810-7307>

Uniwersytet Rzeszowski

Parafia 2.0. Wybrane narzędzia online w procesie podtrzymywania relacji we wspólnocie parafialnej w dobie pandemii Covid-19. Analiza historyczno-empiryczna¹

Wprowadzenie teoretyczno-metodologiczne

Rozwój technologiczny, którego naoczną egzemplifikacją jest społeczny wymiar Internetu, zmienił postrzeganie i zmodyfikował rytuały codzienności. Determinizm technologiczny, definiowany współcześnie jako znaczący wpływ technologii i rozwoju technologicznego na rozwój społeczny², jest w niektórych kręgach naukowych uznawany za dominującą instrukcję wyjaśniającą rewolucję cyfrową i relatywnie szybką absorpcję nowych mediów przez masy społeczne. Dodatkowo trwająca od 2020 roku pandemia wirusa SARS-COV-2 jeszcze mocniej zaakcentowała potrzebę wykorzystywania mediów i technologii w codziennym życiu. Wynikająca z zaleceń epidemicznych potrzeba zastępowania kontaktu i relacji, a co za tym idzie także uczestnictwa realnego poprzez formy zdalne i wirtualne doprowadziła do sytuacji niebezpiecznych

1 Autor niniejszego opracowania składa serdeczne podziękowania redakcji i recenzentom za cenne uwagi i sugestie, których zastosowanie znacząco podniosło wartość niniejszego opracowania.

2 I. Piechnik, *Socjologia komunikacji i mediów*, Warszawa 2012, s. 153.

z punktu widzenia relacji międzyludzkich i ludzko-instytucjonalnych. Jak zauważa Juan Jose Iguarta wraz z zespołem, „Nastąpiła znacząca zmiana w formach komunikacji, która wyzwoliła potrzebę intensyfikacji starań związanych z inicjacją procesu komunikacji jego trwałością, memoryzacją oraz kontynuacją”³. Szczególnie istotnym z punktu widzenia autora niniejszego opracowania miejscem, które narażone jest na powstawanie informacyjnej luki cyfrowej definiowanej jako pusta przestrzeń między popytem na informację a jej bieżącą podażą⁴, jest wspólnota parafialna. Wspólnota ta, z uwagi na to, że jest instytucją życia społecznego o specyficznych preferencjach i rytuałach komunikacyjnych, szczególnie akcentuje potrzebę kontaktu osobistego w relacji pasterz duchowy – parafianie. Ma to odniesienie w szeregu dostępnych – również internetowo – listach pasterskich, wpisach blogowych księży i parafian. Szczególnie dobitnie pisał o tym w liście do wiernych bp Antoni Jeż: „bardzo ważna w budowaniu parafii jest również umiejętność współpracy. Jesteśmy sobie nawzajem potrzebni – kapłani, osoby konsekrowane i wierni świeccy. Do życia wspólnotowego są zaproszeni chorzy, dźwigający brzemie niepełnosprawności i starości. Każdy, we właściwy sobie sposób, może włączyć się w życie parafialne, czując się za nie współodpowiedzialny. Trzeba czuć się katolikiem, ale należy również czuć się parafianinem”⁵.

Opisana w powyższym cytacie relacja ma charakter komunikacji bezpośredniej, uczestniczącej i wymagającej aktywności przez obie strony aktu komunikacyjnego. Ten typ relacji bezpośredniej został poprzez wprowadzenie ograniczeń osadzony w próżni, którą wypełniła łączność i komunikacja technologiczna.

Badania nad wirtualną aktywnością parafii, prowadzone przez autora niniejszego opracowania od 2013 roku, zostały zintensyfikowane przez sytuację związaną z wymuszonymi w dobie pandemii formami komunikacji. Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie opinii z dwóch badań ankietowych (z 2013 roku i 2020 roku) przeprowadzonych w środowisku tzw. katolików

---

3 J. Iguarta, F. Ortega-Mohedano, C. Arcila-Calderón, *Communication use in the times of the coronavirus. A cross-cultural study*, „El profesional de la información” 29 (2020) nr 3, <https://doi.org/10.3145/epi.2020.may.18>.

4 R. Golman, G. Loewenstein, *Curiosity, Information Gaps, and the Utility of Knowledge*, <https://www.cmu.edu/dietrich/sds/docs/golman/Information%20Gaps--Golman%20and%20Loewenstein.pdf> (23.03.2021).

5 Cyt. za Z. Wielgosz, *Nie da się żyć w pojedynkę*, <https://kosciol.wiara.pl/doc/6063920.Nie-da-sie-wierzyc-w-pojedynke-czyli-czym-jest-parafia> (23.03.2021).

zaangażowanych, udzielających się na forach internetowych przeznaczonych dla osób wierzących (www.dyskusje.katolik.pl, www.zchrystusem.pl, www.dolinamodlitwy.pl) dotyczących internetyzacji i wirtualizacji parafii.

Pierwsze badanie przeprowadzone w październiku 2013 roku dotyczyło nowych form aktywności parafii w opinii wybranej grupy członków wspólnoty parafialnej. Opisywane badania miały charakter badań eksplanacyjnych i były zrealizowane na potrzeby monografii *Sociology of Religion. Selected aspects from Central and Eastern European Region*. Badania przeprowadzono na grupie 398 respondentów wylosowanych z książki telefonicznej, którzy zadeklarowali się jako osoby wierzące. Kwestionariusz, oprócz pytań związanych z wizerunkiem Kościoła, zawierał również trzy pytania będące podstawą badań późniejszych, dotyczące preferowanych aktywności wspólnot parafialnych. W pytaniu dotyczącym preferowanych kanałów kontaktu strona internetowa była wskazywana jako trzeci wybór po kontakcie bezpośrednim oraz kontakcie telefonicznym. Zawartość strony, według odpowiedzi z 2013 roku, powinna skupiać się na informacjach z bieżącego życia parafii, ogłoszeniach oraz procedurach udzielania sakramentów świętych. Respondenci w pytaniu o dodatkowe kanały komunikacji wskazywali możliwość rozsyłania e-maili w formie newslettera oraz kontakt esemesowy. Zaledwie dwóch na dziesięciu respondentów wykazywało potrzebę funkcjonowania społeczności parafialnej w mediach społecznościowych.

Badanie z 2013 roku było przyczynkiem do realizacji kolejnego badania z 2020 roku, w którego planowaniu uwzględniono znaczny postęp technologiczny, zmianę pokoleniową oraz stan pandemii, w znacznej mierze ograniczający kontakty interpersonalne. Celem tego badania było zdiagnozowanie potrzeb parafian oraz ich potencjalnej implementacji w życie podstawowych wspólnot religijnych. Z badania można było wywnioskować, że parafianie cenią aktualne informacje publikowane na stronach www parafii oraz uważają potencjał mediów społecznościowych w kreowaniu więzi wspólnotowych. Wśród najważniejszych funkcjonalności wymienionych w badaniu wierni wskazywali aktualną stronę www, treści związane z przygotowaniem do sakramentów oraz dostępność danych kontaktowych.

O wiele więcej informacji przyniosło badanie przeprowadzone w październiku 2020 roku. Badanie to przeprowadzono na 214 respondentach techniką ankiet internetowych rozdystrybuowanych poprzez link wśród aktywnych uczestników wymienionych wyżej for internetowych. Ze względu na założenia badania nie ma ono charakteru reprezentatywnego, stanowi jedynie

deskrypcję trendów zobrazowanych przez opinie wiernych. W procesie dystrybucji wysłano 400 próśb o wypełnienie ankiety, z czego otrzymano 214 wypełnionych w pełni ankiet. Zarejestrowano ponadto 13 prób wypełnienia ankiety, jednak z niemożliwych do ustalenia przez autora niniejszego opracowania powodów ankiet tych nie wypełniono do końca. Nie zostały one wzięte pod uwagę w procesie analizy zagregowanych danych. W procesie konceptualizacji badań ustalono główny problem badawczy, pytania badawcze oraz hipotezy, których zbiorcze zestawienie zaprezentowano poniżej w tabeli 1.

Tabela 1. Problem, pytania badawcze i hipotezy

Problem badawczy	Pytania badawcze	Hipotezy
Przemiana form komunikacji w parafii pod wpływem COVID-19	Jak wierni odbierają informacje umieszczane na stronie parafii?	Aktualne informacje oraz instrukcje postępowania w różnych przypadkach są cenione przez wiernych.
	Jak wierni odbierają treści zamieszczone w mediach społecznościowych (jeśli są dostępne) na profilach parafii w mediach społecznościowych?	Wierni korzystają z profili parafii w mediach społecznościowych w celu aktualizacji wiedzy.
	Jak wierni oceniają umożliwienie przekazywania datków za pośrednictwem udostępnionego numeru konta bankowego?	Wierni wykazują zainteresowanie tą formą wsparcia parafii.
	Czy wierni uczestniczą w transmisjach mszy on-line realizowanych w parafii?	Starsi wierni preferują transmisje mszy w telewizji, młodszy wierni doceniają potencjał transmisji on-line.
	Jakie działania może podjąć kapłan w przestrzeni wirtualnej aby zintensyfikować aktywność wspólnotową ankietowanych?	Wierni wskazują na możliwość udostępniania mikropłatności (wirtualna taca), podniesienia jakości materiałów multimedialnych oraz zwiększenia poziomu konwersatywności uczestników profili w mediach społecznościowych.

Źródło: opracowanie własne autora.

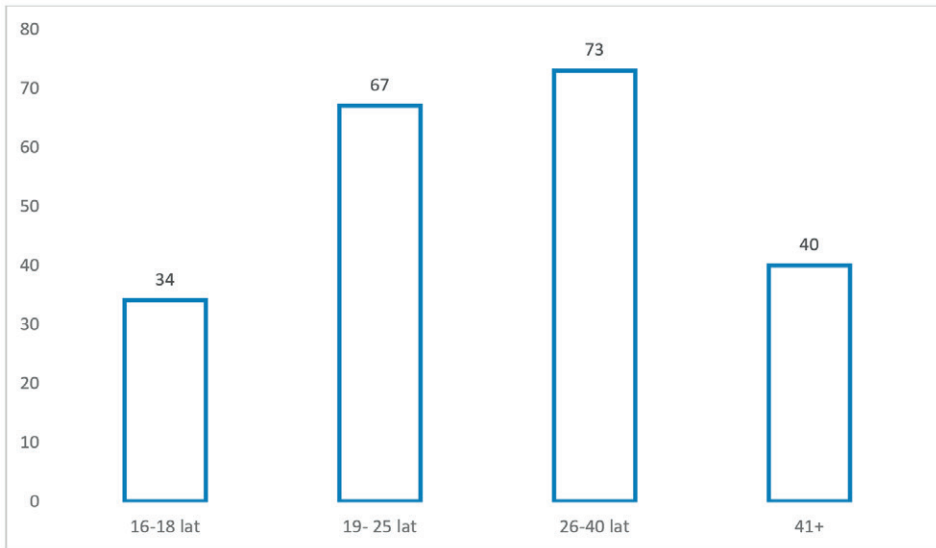
Analiza zagregowanych danych

Badanie przeprowadzono techniką ankiety internetowej, którą autor niniejszego opracowania uznał za najbardziej właściwą ze względu na sposób agregacji

danych w momencie trwania pandemii. Założono, że ze względu na aktualność tematyki część udzielonych odpowiedzi ma charakter emocjonalny oraz że część deklaracji (np. dotyczących w uczestnictwie w transmisjach mszy świętych) zostanie zmieniona w momencie umożliwienia powrotu do formy kontaktowej.

W procesie analizy wzięto pod uwagę 214 ankiet osób w wieku od 16–54 lat. Z tego w wieku 16–18 lat – 34 osoby, 19–25 lat – 67 osób, 26–40 lat – 73 osoby, 41+ – 40 osób. Wizualny rozkład respondentów zaprezentowano na wykresie 1.

Wykres 1. Demografia respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiony respondentom do uzupełnienia kwestionariusz ankiety zawierał 14 pytań, z tego 4 pytania miały na celu pozyskać informacje tzw. metryczkowe (płeć, wiek, deklaracja uczestnictwa w życiu parafii oraz dostęp do Internetu). Ze względu na formę dystrybucji kwestionariusz zapewniał pełną anonimizację – do pliku wyjściowego nie trafiły żadne możliwe do wykorzystania w procesie deanonimizacji dane, takie jak: imię, nazwisko, adres IP, adres e-mail, forum, z którego pochodził użytkownik. Dane umożliwiające personalizację były poddawane szyfrowaniu automatycznemu w momencie przesłania ankiety.

W ramach dalszej analizy danych metryczkowych w grupie badanej istniał zbliżony do symetrycznego podział ze względu na płeć (51,5% kobiet oraz 48,5% mężczyzn). Respondentami były osoby deklarujące się jako członkowie Kościoła rzymskokatolickiego o deklarowanym wysokim stopniu partycypacji w obrzędach religijnych, mający dostęp do Internetu co najmniej w stopniu średnim⁶. W przypadku tego ostatniego pytania poproszono o wskazanie w skali 1–5 oceny jakości posiadanego łącza internetowego oraz uzyskano średnią odpowiedzi wynoszącą 3,58, z której to średniej można wywnioskować, że poziom jakości łącza internetowego był dla respondentów zadowalający.

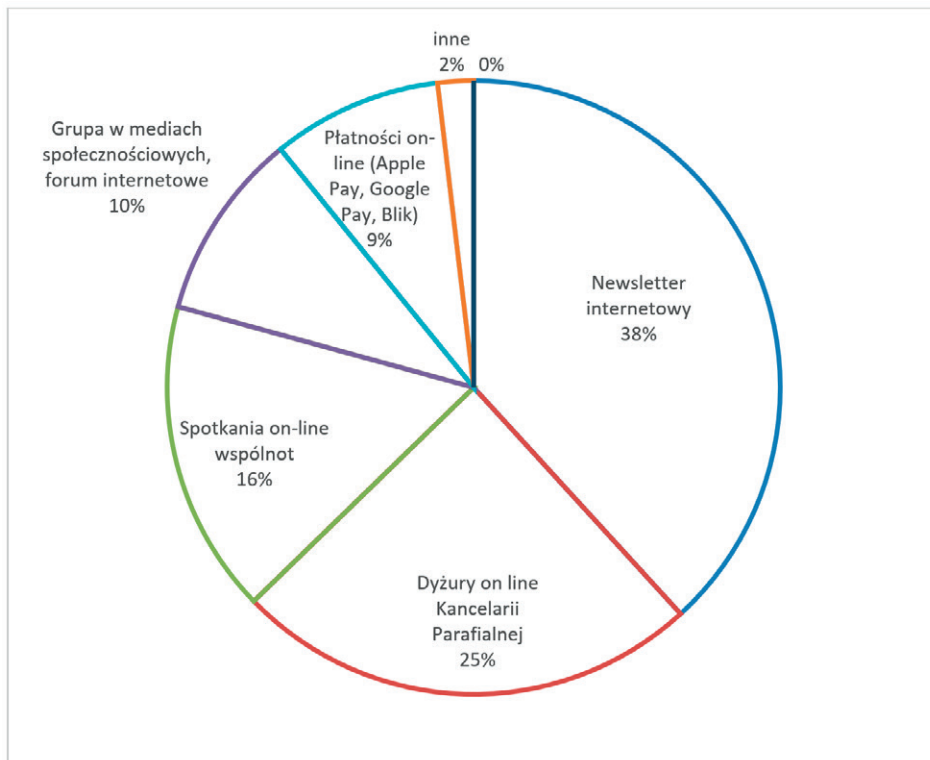
W odpowiedzi na pierwsze, otwarte pytanie kwestionariusza „Proszę wskazać trzy elementy interaktywne, które powinna posiadać parafia”, najwięcej wskazań uzyskały: strona internetowa (95,3% wskazań), profil w mediach społecznościowych (89,1% wskazań) oraz transmisje on-line z wydarzeń organizowanych w parafii (54,9% wskazań). Pozostałe wskazane przez respondentów formy to: możliwość organizowania spotkań wspólnot działających przy parafii w formie wirtualnej, możliwość dokonywania mikropłatności oraz udostępniania drogą elektroniczną (newsletter) informacji o parafii. Analiza korelacyjna wykazała, że przebadane osoby starsze, powyżej 41 roku życia, w większości preferują stronę internetową jako kanał dystrybucji treści, w przeciwieństwie do pozostałych respondentów, którzy wskazują potrzebę istnienia profili internetowych parafii w mediach społecznościowych. Większy odsetek (64% do 36%) respondentów płci żeńskiej wykazuje zainteresowanie transmisjami online jako formą partycypacji w wirtualnej parafii.

Drugie pytanie dotyczyło pożądanых form aktywności wiernych, niedrożonych jeszcze w parafiach. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie zaimplementowania których form wirtualnej aktywności oczekiwaliby w jakimś przedziale czasowym. Do najczęściej wskazywanych form należał newsletter e-mailowy informujący o bieżącej działalności, wprowadzenie dyżurów on-line w kancelarii parafialnej oraz organizacja spotkań w ramach wspólnot parafialnych w formule hybrydowej dla osób, które ze względu na inne obowiązki nie mogły uczestniczyć w sposób kontaktowy w spotkaniu. Szczegółowy rozkład odpowiedzi zaprezentowano na wykresie 2.

---

6 Rozumianym jako możliwość korzystania z Internetu w różnych sytuacjach i miejscach z uwzględnieniem standardowej, uśrednionej szybkości transferu danych.

Wykres 2. Możliwe udogodnienia w sferze aktywności wirtualnej parafii w opinii respondentów według odsetka wskazań. N=214

Źródło: badania własne.

Analiza korelacyjna wskazała, że większą liczbę wskazań dotyczących płatności wirtualnych zanotowano u mężczyzn aniżeli u kobiet (64% do 36% ogółu wskazań). Odmienne sytuacja wyglądała w przypadku deklaracji dotyczących form aktywności (spotkania on-line oraz grup w mediach społecznościowych oraz for internetowych).

Trzecie pytanie kwestionariusza dotyczyło poziomu akceptacji dla wirtualnej formy transmisji on-line. Zdecydowana większość respondentów akceptuje to rozwiązanie jako formę przejściową związaną z panującą pandemią (71,2% wskazań), część respondentów (10,8%) wskazało, że rozwiązanie to powinno być realizowane w czasach postpandemicznych jako udogodnienie dla osób

starszych, niepełnosprawnych lub osób, które z powodów osobistych nie mogą uczestniczyć w eucharystii fizycznie.

Kolejne pytanie kwestionariusza dotyczyło oceny zawartości stron internetowych. Większość (59,6%) badanych uznała za wystarczające treści publikowane na stronach internetowych parafii. Odmienne zdanie wyraziło 17% respondentów. Zaobserwowano również znaczną liczbę odpowiedzi „nie mam zdania” – 23,4% osób. Uczestników badania poproszono o wskazanie obszarów, w których powstała luka informacyjna. Jako obszary do uzupełnienia badani wskazali: szczegółowy opis procedur niezbędnych do realizacji w celu otrzymania sakramentów, biogramy duszpasterzy pracujących w parafii, opis wspólnot funkcjonujących w parafii oraz dłuższookresowego archiwum ogłoszeń parafialnych.

Kolejne pytania kwestionariuszowe zawierały ocenę transmisji on-line. Niewiele mniej niż połowa respondentów (43% odpowiedzi) uznała, że jakość i sposób transmisji jest odpowiedni dla tej formy aktywności medialnej. Część respondentów (28%) uznała, że jakość powinna zostać poprawiona. Jednak w przypadku analizowania tej odpowiedzi należy uznać, że problemy z jakością transmisji mogą dotyczyć problemów z internetem w mieszkaniach odbiorców, nie zaś możliwości transmisyjnych nadawców. Jest to związane z kwestiami technicznymi, spora część kościołów znajduje się w punktach o bardzo dobrym „pokryciu” sygnałem lub znajduje się w obrębie trójprzewodowej. Jeden na dziesięciu respondentów uznał, że cenne byłoby zapewnienie również transmisji audio, w szczególności na pomocą aplikacji mobilnych do transmisji dźwięku w czasie rzeczywistym. Analizując tę odpowiedź, należy wspomnieć, że w obecnym (stan na 10 kwietnia 2021) systemie osoby starsze nieczęsto korzystają z aplikacji do transmisji, a koszt stworzenia osobnych aplikacji dla parafii generowałoby wydatki, które mogłyby przekraczać możliwości lokalnej wspólnoty.

Ostatnie pytania kwestionariusza dotyczyły oceny aktywności wspólnoty parafialnej w mediach społecznościowych. Zdecydowana większość respondentów zauważa aktywność, szczególnie młodszych księży, w przestrzeni wirtualnej. Większość badanych obserwuje profil swojej parafii (jeśli taki istnieje) w najpopularniejszych serwisach społecznościowych (Facebook, Instagram, Twitter). Część uczestników badania (22%) deklaruje czytanie blogów duchownych, choć w pytaniu dodatkowym zdecydowana większość ankietowanych zaznaczyła odpowiedź „blogi i wideoblogi, które czytam, są przygotowywane przez duchownych spoza mojej parafii”.

Podsumowanie

Cel badawczy został osiągnięty. Przeprowadzenie badania umożliwiło deskrypcję potrzeb i aspiracji młodych, zaangażowanych w społeczność parafialną ludzi, w kontekście możliwych dysfunkcji w komunikacji bezpośredniej. Postawione na wstępie hipotezy zostały uprawdopodobnione zarówno na poziomie poznawczym, jak i sprawczym przebadanych jednostek ludzkich. Cel ukryty artykułu, a więc przygotowanie katalogu rekomendacji dla księży proboszczów oraz księży opiekunów, również został osiągnięty. Ustalono potrzeby, jakie mają młodzi członkowie wspólnot parafialnych oraz miejsca ich natywnej aktywności, które można wykorzystać w procesie tworzenia i zarządzania informacją o parafii. Warto zaznaczyć, że przestrzeń wirtualna, która od początku dekady dla wielu współczesnych ludzi stała się równoprawna z przestrzenią realną, spowodowała znaczne zmiany w zachowaniach społecznych. Z przeprowadzonych przez autora niniejszego opracowania badań wstępnych można wywnioskować, że współczesne instytucje społeczne, jakimi są parafie, dopasowują się w większości przypadków do potrzeb współczesnego katolika-internauta. Pandemia Covid-19 wymusiła zastosowanie nowych form relacji z wiernymi, takich jak np. transmisje on-line z mszy świętych. W opinii respondentów mogą one zostać kontynuowane również w czasach postpandemicznych. Przeprowadzone badanie umożliwiło również wyszczególnienie obszarów, których modyfikacja, jak np. wprowadzenie mikropłatności, mogłaby zapewnić wiernym większą partycypację w życiu parafii. Cenne w opinii piszącego niniejsze słowa byłoby również przeprowadzenie bardziej obszernych, reprezentatywnych badań ankietowych, które mogłyby posłużyć jako materiał do analizy przez gremia kościelne na różnych poziomach aktywności.

Bibliografia

- Golman R., Loewenstein G., *Curiosity, Information Gaps, and the Utility of Knowledge*, <https://www.cmu.edu/dietrich/sds/docs/golman/Information%20Gaps--Golman%20and%20Loewenstein.pdf> (23.03.2021).
- Igartua J., Ortega-Mohedano F., Arcila-Calderón, *Communication use in the times of the coronavirus. A cross-cultural study*, „El profesional de la información” 29 (2020) nr 3, <https://doi.org/10.3145/epi.2020.may.18>.
- Piechnik I., *Socjologia komunikacji i mediów*, Warszawa 2012.

Wielgosz Z., *Nie da się żyć w pojedynkę*, <https://kosciol.wiara.pl/doc/6063920.Nie-da-sie-wierzyc-w-pojedynke-czyli-czym-jest-parafia> (23.03.2021).

Abstrakt

Parafia 2.0. Wybrane narzędzia on-line w procesie podtrzymywania relacji we wspólnocie parafialnej w dobie pandemii Covid-19. Analiza historyczno-empiryczna

Celem artykułu jest prezentacja wstępnych badań empirycznych dotyczących obecności parafii we współczesnej przestrzeni wirtualnej. Rozwój technologiczny, którego naoczną egzemplifikacją jest społeczny wymiar Internetu, zmienił postrzeganie i zmodyfikował rytuały codzienności. Determinizm technologiczny, definiowany współcześnie jako znaczący wpływ technologii i rozwoju technologicznego na rozwój społeczny, jest w niektórych kręgach naukowych uznawany za dominującą instrukcję wyjaśniającą rewolucję cyfrową i relatywnie szybką absorpcję nowych mediów przez szerokie masy społeczne. Dodatkowo trwająca od 2020 roku pandemia wirusa SARS-CoV-2 jeszcze mocniej zaakcentowała potrzebę wykorzystywania mediów i technologii w codziennym życiu wspólnot parafialnych. W artykule zaprezentowano badania przeprowadzone na grupie 214 respondentów obejmujące problematykę funkcjonowania wspólnot parafialnych w przestrzeni wirtualnej i oceny działań przez respondentów.

Słowa kluczowe: parafia, przestrzeń wirtualna, media społecznościowe, Kościół katolicki, badania ilościowe

---

Abstract

Parish 2.0. Selected on-line tools in the process of maintaining relationship in the parish community during the Covid-19 pandemic. Historical-empirical analysis

The aim of the article is to present preliminary empirical research on the presence of parishes in contemporary virtual space. Technological development, the visual estimation of which is the social dimension of the Internet, has changed the perception and modified the rituals of everyday life. Technological determinism, defined today as a significant impact of technology and technological development

on social development, is in some scientific circles considered the dominant instruction explaining the digital revolution and the relatively quick absorption of new media by wide social masses. In addition, the SARS-CoV-2 pandemic since 2020 has further emphasized the need to use media and technology in the daily life of parish communities. The article presents research carried out on a group of 214 respondents, covering the issues of the functioning of parish communities in the virtual space and the assessment of activities by respondents.

Keywords: parish, virtual space, social media, Catholic church, quantitative research

